

Проект: САД МУДРОСТІ, ЛЮБОВІ І ГАРМОНІЇ
закладено в 2021 році

Автор інформації:

Світлана Потоцька, кандидат біологічних наук, методист Чернігівського обласного наукового ліцею;

доцент кафедри біології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Відділ Покритонасінні (*Magnoliophyta*)
Клас Дводольні (*Magnoliopsida*)
Порядок Сапіндоцвіті (*Sapindales*)
Родина Сапіндові (*Sapindaceae* Juss)
Вид Ксантоцерас горобинолистий, чекалкин горіх
(*Xanthoceras sorbifolium* Bunge)

Природний ареал: Північно-центральний Китай, Південно-Східний Китай, Внутрішня Монголія, Корея.

У культурі поширений на півдні та заході України, Криму, Молдавії, Грузії, Азербайджані, Середній Азії.

Наукова цінність: найбільш цінна олійна культура. Одна з найкрасивіших декоративних рослин, цінна рясним цвітінням і красивою яскравою зеленню, що зберігається до пізньої осені. Використовується як горіхоплідне та декоративне дерево.

Поява назви «ксантоцерас», що перекладається як «жовтий кіготь», пов'язане з оранжево-жовтими когтевидними лусочками між пелюстками квітів.

Біоморфологічна характеристика листопадне, невелике дерево або кущ, висотою близько 2-8 м, з щільною пірамідальною кроною.

Добре розвинена стрижнева коренева системи.

Гілки густі, прямостоячі, досить товсті, в молодому віці м'яко-волосисті.

Листки почергові, без прилистків, з 9-17 листочків, довжиною 20-25 см, сидячі, зазвичай супротивні, іноді чергові, ланцетні, довжиною 3-5 см, шириною 0,7-1,2 см, з ажурним та зубчастим краєм, непарноперистих, шкірястих листків з темно-зеленою глянсовою верхньою поверхнею й більш світлим забарвленням на нижній стороні. Листки зберігають зелене забарвлення до пізньої осені.

Цвіте до повного розпускання листків, у травні, залучаючи в цей період численних комах-запилювачів, зокрема бджіл.

Квітки розміщені на кінцях пагонів та укорочених бічних гілочках. Квітки актиноморфні, двостатеві та тичинкові, діаметром до 4 см, на квітконіжках довжиною близько 1,5 см; чашолистків 5, довгасті, довжиною 6-7 мм; пелюсток 5, оберненояйцеподібні, довжиною 2 см, шириною 8 мм; тичинок 8; зав'язь 3-гніздова; приймочка головчасто-трироздільна.

Квітки зібрані в суцвіття - густу, багатоквіткову китицю, довжиною 15-25 см, запашні, п'ятипелюсткові, білі з жовтою серединою, яка після запилення поступово стає пурпурової.

Плід - трикутно-яйцеподібна або еліптична м'ясиста коробочка, грушоподібної або кулястої форми, діаметром близько 6 см. Всередині плодів знаходяться від 6 до 18 шт. невеликих темно-коричневих або темно-вишневих блискучих насінин (горішків) розміром 1,5-2,0 см.

При дозріванні насіння (кінець серпня - вересень) плід з зеленого перетворюється в коричневий, потім дає тріщини і висипається.

Плоди містять 65-80% жирів і жирних кислот. Містять мікроелементи і мінерали, характерні для горіхів: це група вітамінів В, Е, РР і мінеральні солі.

Листки, квіти і насіння їстівні.

Екологічні особливості Світлолюбний, не вибагливий до ґрунтів, але не переносить ущільнення, необхідний дренаж, бо не переносить застою води в ґрунті, але не любить і посухи, тому вимагає помірного поливу. Погано витримує вітряну погоду, але протягів не боїться. Витримує температуру до -20°C без будь-яких пошкоджень гілок або деревини та скороминучі морози до -34°C . З віком рослина стає більше морозостійкою.

Декоративність Висока (стовбур і гілки, крона, квітки). Тривалість життя становить близько 200 років.

Рекомендації для насадження Використовується для створення ландшафтних композицій. Переносить кронування, рекомендовано частково підрізати пізно восени або ранньою весною. Спочатку росте досить повільно, але вже за чотири роки досягає висоти близько 2 м. Перші квіти з'являються вже на дворічному куці, а до п'ятирічного віку дерева стабільно дають щорічні врожаї горіхів. Плодоношення рясне.

Розмножують посівом стратифікованого насіння або вегетативно – кореневими паростками чи живцями. Сіяти потрібно відразу на постійне місце, оскільки рослина утворює стрижневий корінь і погано переносить пересадку.

Для підготовки використано літературу:

1. Деревья и кустарники СССР : Дикорастущие, культивируемые и перспективные для интродукции : в 6 т. - М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1958.- Т. 4: Покрытосеменные. Семейства Бобовые – Гранатовые / ред. С. Я. Соколов. - С. 522. - 976 с. - 2500 экз.
2. https://agro-market.net/ua/catalog/item/ksantotseras_chekalkin_orekh_sredniy_srok_sozrevaniya/